

BIJLAGE B

RES Foodvalley 1.0

Participatie in de RES 1.0 in Regio Foodvalley

1. Inleiding

Het maken van de Regionale Energiestrategie (RES) vroeg een nieuwe manier van (bestuurlijk) samenwerken. Eén van de vragen die daarbij rees is: wanneer vindt participatie plaats, zowel formeel als informeel? Wanneer en waar is er gelegenheid tot participeren geweest?

In deze notitie wordt geduid hoe, wanneer en met wie participatie plaats heeft gevonden onderweg naar de RES 1.0, op regionaal en op lokaal niveau. Maar ook wat er nog gaat gebeuren. Zo weten belanghebbenden waar en wanneer zij hun stem nog kunnen laten horen, zoals bij verankering in ruimtelijke processen en bij een vergunning.

Deze notitie geeft ook weer op welke momenten (hoofd)keuzes gemaakt zijn, die zijn geland in de RES 1.0.

De RES: een regionale verkenning

De RES Regio Foodvalley is een strategische regionale verkenning en geen ruimtelijk instrument. Met betrokken partijen is onderzocht wat we willen bereiken op het gebied van het grootschalig opwekken van duurzame energie en hoe we dat zouden kunnen bereiken. Afzonderlijke overheden brachten hier ambities in, die zij al eerder verankerd hebben, of nog verankeren in hun ruimtelijk beleid met de daarbij behorende inspraak. Daarom lag bij het proces naar de RES 1.0 de focus op *informele* participatie: het vroegtijdig betrekken van belanghebbenden voorafgaand het officiële besluit over de RES 1.0. Formele participatie met terinzagelegging vindt plaats op het moment dat ambities worden vastgelegd in ruimtelijk (lokaal) beleid. De lokale inspraakverordeningen sluiten hierbij aan.

2. Participatie op regionaal niveau

Doorlopen stappen

In de Regio Foodvalley werkten acht gemeenten, twee waterschappen en twee provincies aan de Regionale Energiestrategie 1.0. Dit deden zij samen met twee netwerkbeheerders, experts en maatschappelijke organisaties als energiecoöperaties, (lokale duurzame) energiebedrijven, agrarische partijen, natuur- en milieufederaties, de recreatiesector, belangenverenigingen, woningcorporaties, het bedrijfsleven en inwoners.

Vertegenwoordigers van deze partijen verzamelden samen met experts kennis in werkateliers. Bijvoorbeeld over hoeveel energie al opgewekt werd in de regio of hoe het landschap in elkaar zit en waar het opwekken van duurzame energie mogelijk of onmogelijk is. Die gezamenlijk ontwikkelde kennis werd ingebracht in het Stakeholderoverleg. Hier brachten alle partijen hun eigen belang in. Zij zochten gezamenlijk naar de beste oplossingen voor hoe en waar duurzame energie opgewekt kan worden in de regio. Op die manier maakten zij samen de RES 1.0.

Aan deze tafel zijn tijdens het maken van de concept-RES stoelen vrijgehouden voor inwoners waaronder jongeren. Sinds het najaar van 2020 is een vertegenwoordiger van JongRES aan tafel gekomen. Om het belang van inwoners uit de regio in het Stakeholderoverleg in te brengen, werd er in november 2020 een burgerforum gevormd. Het burgerforum gaf advies over hoe in de RES rekening gehouden kan worden met wat inwoners belangrijk vinden. Het was een diverse groep mensen uit de gemeenten Barneveld, Ede, Nijkerk, Renswoude, Rhenen, Scherpenzeel, Veenendaal en Wageningen. Zowel mannen als vrouwen met verschillende achtergronden, opleiding en leeftijden. Twee leden van het burgerforum namen deel aan het Stakeholderoverleg. Zij brachten op 3 maart hier hun advies rechtstreeks in. Het burgerforum adviseerde vanuit het belang van de inwoners uit Regio Foodvalley. Daarom vroeg Regio Foodvalley in een online

raadpleging aan inwoners en ondernemers wat zij belangrijk vonden bij het duurzaam opwekken van energie in de regio. Meer dan 5000 motivaties, ideeën en argumenten kwamen in januari 2021 binnen.

Keuzemomenten

Vanaf eind januari 2021 zijn de duizenden motivaties, ideeën en argumenten geanalyseerd. Het burgerforum maakte hun advies aan de hand van deze uitkomsten. Daarnaast gebruikten zij kennis die ze opdeden over het werk aan de RES en over het beleid van de gemeenten. Op 24 februari 2021 vond een bijeenkomst plaats waarvoor alle betrokken partijen, inclusief de gemeenteraden, Provinciale Staten en Algemeen Besturen van de Waterschappen, zijn uitgenodigd. Hier werden de contouren van het advies van het Burgerforum geschetst. Dit om de betrokken stakeholders voor te bereiden op het Stakeholderoverleg op 3 maart. Tijdens het Stakeholderoverleg op 3 maart zijn de zeven aanbevelingen van het burgerforum gepresenteerd. Die geven weer wat inwoners van de regio belangrijk vinden en wat zij waarderen aan hun leefomgeving. Betrokken Stakeholders hebben van 3 tot 8 maart de tijd gekregen om schriftelijk te reflecteren op het advies van het Burgerforum. Op 10 maart maakte het burgerforum het advies definitief en op 11 maart is het, samen met de uitkomst van de raadpleging, aan de pers gepresenteerd. De partijen die meedoen aan het Stakeholderoverleg hebben het advies van het burgerforum gewogen bij het maken van eigen keuzes. Het advies van het burgerforum is niet vrijblijvend ingebracht. Onder de kop 'Inbreng in de RES 1.0.' is aangegeven wanneer en met welke reden van het advies is afgeweken. Zowel het rapport met de resultaten van de raadpleging als het advies van het burgerforum zijn te vinden op www.resfoodvalley.nl.

Het burgerforum: adviezen en voorwaarden voor succes

Samenvattend adviseerde het burgerforum:

"Geef mensen naast lasten de lusten en wees creatief daarin. Richt een bewonerspanel op dat steeds mee kan blijven denken. Respecteer landschap en natuur en pak het duurzaam opwekken van energie én de communicatie daarover regionaal aan. Blijf ook alternatieven voor zonne- en windenergie onderzoeken voor de langere termijn en stimuleer isoleren en minder consumeren." Het burgerforum keek ook naar hoe het opwekken van duurzame energie een succes kan worden: *"Kijk langer dan vier jaar verkiezingstermijn. De gemeenten moeten zich committeren aan wat in de RES staat. Zorg voor open communicatie, bespreek heikele punten in plaats van ze te verdoezelen. Neem nu maatregelen voor de korte termijn maar kijk ook naar de periode na 2030 en naar innovaties. Zorg voor subsidiemogelijkheden en terugverdienmodellen. Zorg als overheid dat het energienet zo snel mogelijk meer energie kan vervoeren. De kosten gaan voor de baat uit!"*

Betrokken Stakeholders

Deelnemers aan de Stakeholdertafel zijn vertegenwoordigers van de volgende organisaties: Liander en Stedin, twee leden van het Burgerforum, De Woningstichting, Energie-Nederland, Jong RES, LTO Noord, Natuur en Milieu Gelderland, Natuur- en milieufederatie Utrecht, Provincies Gelderland en Utrecht, Recron, Waterschap Vallei & Veluwe en Hoogheemraadschap Stichtse Rijnlanden en FOV Regio Foodvalley.

Gemeenten Barneveld, Ede, Nijkerk, Renswoude, Rhenen, Scherpenzeel, Veenendaal en Wageningen.

Inbreng in de RES 1.0

Deze paragraaf laat zien hoe we met de aanbevelingen van het burgerforum zijn omgegaan en waar dit is terug te vinden in de RES 1.0.

1.Geef burgers de gelegenheid tot lokaal eigenaarschap

Deze aanbeveling is opgenomen in paragraaf 4.3 van de RES 1.0: 'Financiële deelname door de lokale gemeenschap'. Hierin is beschreven dat inwoners en bedrijven uit de omgeving op

verschillende manieren financieel zouden kunnen profiteren van een energieproject: mede-eigenaarschap, financiële deelneming, een omgevingsfonds en een omwonendenregeling. Er is ingegaan op de rol die een gemeente kan spelen bij het betrekken van omwonenden en het vormgeven van 50% lokaal eigenaarschap. Ook wordt lokaal eigenaarschap opgenomen en uitgewerkt in een regionaal samenwerkingsprogramma.

2.Richt een bewonerspanel op; institutionaliseer dit en betrek dit panel continu

Na de RES 1.0 wordt een regionaal Uitvoerings- en Samenwerkingsprogramma opgesteld, waarin de activiteiten, taken en verantwoordelijkheden staan beschreven. In dit programma wordt ook uitgewerkt hoe invulling wordt gegeven aan dit advies om op regionaal niveau de stem van de burger te laten doorklinken in de ontwikkeling van de RES 2.0 en verder, bijvoorbeeld via een regionaal burgerpanel of -beraad dat kan meedenken en -doen in de ontwikkeling van de RES 2.0 en verder. Dit is opgenomen in paragraaf 5.2 van de RES 1.0: Ontwikkelen Uitvoerings- en Samenwerkingsprogramma.

3.Respecteer landschap en natuur

In de RES 1.0 is opgenomen dat Regio Foodvalley zeer terughoudend is met ontwikkeling in natuurgebieden en waar mogelijk de biodiversiteit versterkt. Omdat de ruimte in onze regio schaars is, hebben we ingezet op clustering en functiecombinaties. We hebben besloten aan te sluiten bij infrastructuur en bedrijventerreinen en versnippering door losse windturbines te voorkomen waar mogelijk. Dit is opgenomen in paragraaf 2.4.2 van de RES 1.0.: Gezamenlijke uitgangspunten.

4.De overheid moet dit regisseren, regionaal en lokaal

De Regionale Energiestrategie eindigt niet bij RES 1.0: elke twee jaar wordt de RES herijkt. Onze grote ambitie vraagt om langjarige samenwerking tussen overheden, netbeheerders, het bedrijfsleven, inwoners en andere stakeholders. Dat vereist coördinatie, expertise en ondersteuning voor die projecten die gemeentegrens-overstijgend zijn, afstemming rond communicatie en rond de ontwikkeling van netinfrastructuur. Het stevige fundament dat is opgebouwd, willen we behouden. Tijdens de uitvoering wordt de regionale samenwerking gecontinueerd. Dit is vastgelegd in de RES 1.0 en wordt uitgewerkt in het Uitvoerings- en Samenwerkingsprogramma en de RES 2.0. Dit is opgenomen in paragraaf 5.2 van de RES 1.0: Ontwikkelen Uitvoerings- en Samenwerkingsprogramma.

5.Organiseer regionale planning en communicatie

De regio biedt strategische en praktische ondersteuning op het gebied van participatie. Gericht op de door het burgerforum geadviseerde betrokkenheid van bewoners, op doorlopend communiceren over de RES en op afstemming van gelijklopende boodschappen. Ook kan de regio middelen bieden, zoals de website, nieuwsbrief, visualisaties van zoekgebieden en projecten, handen bij het ontwerpen en organiseren van inwonersbijeenkomsten etc. Dit is opgenomen in paragraaf 5.2 van de RES 1.0: Ontwikkelen Uitvoerings- en Samenwerkingsprogramma.

6.Onderzoek alternatieven voor zon en wind

Met deze Regionale Energiestrategie 1.0 is een langjarige samenwerking gestart om onze doelen in 2030 en 2050 te realiseren. De uitwerking tot 2030 krijgt in de RES concreet invulling. Voor die periode wordt – conform de afspraken in het Nationaal Programma RES – uitgegaan van opwek met de bewezen en beschikbare technieken wind- en zonne-energie. Voor de periode na 2030 zijn diverse aanvullende alternatieven in beeld. Deze zijn in beeld gebracht en worden gemonitord. Dit is opgenomen in paragraaf 2.2 van de RES 1.0: Visie duurzame energievoorziening: langetermijnperspectief en innovaties. Zie voor meer informatie ook bijlage G: Alternatieve technieken en innovaties.

7.Stimuleer isolatie en consuminderen

Energiebesparing is als belangrijk onderwerp opgenomen in de RES 1.0: een belangrijke stap naar een energieneutrale Regio Foodvalley is minder energie verbruiken. In lijn met het Klimaatakkoord en het Gelders Energieakkoord willen wij ieder jaar minimaal 1,5% energiebesparing realiseren. Dit is opgenomen in paragraaf 2.4.3 van de RES 1.0: Uitwerking strategie 2030.

3. Participatie op lokaal niveau

In de Stuurgroep RES in november 2019 is afgesproken dat gemeenten participatie over eigen ambities, beleid en projecten lokaal inrichten met hun eigen inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties. Omdat participatie altijd maatwerk is, bepalen gemeenten zelf welke participatiedoelen het best nagestreefd kunnen worden, op welk moment en op welke manier. Bij initiatieven voor de opwek van duurzame energie is participatie afhankelijk van de fase van de planvorming, het beleid van de gemeente op dit vlak en de keuze van de gemeente over de mate en vorm van betrokkenheid van inwoners.

Wanneer projecten voor duurzame energie met zon of wind in uitvoering komen, is de initiatiefnemer verantwoordelijk voor het participatietraject. Het eventueel door de gemeente opgestelde beleidskader is hiervoor richtinggevend. De gemeente kan hierbij faciliteren.

In dit hoofdstuk is per gemeente aangegeven op welk beleid de bijdrage van de gemeente aan de RES is of nog wordt gestoeld. Maar ook welke stappen daarvoor doorlopen zijn en hoe, wanneer en met wie participatie plaats heeft gevonden onderweg naar de RES 1.0. Ook is aangegeven tot welke inbreng in de RES 1.0 dit geleid heeft.

Barneveld

Opwekken duurzame energie in beleid

Het opwekken van duurzame energie in de gemeente Barneveld ligt vast in de Windvisie (2016), de Zonneladder (2019), de MER Windenergie (2020). In 2021 worden een Structuurvisie Wind, een Warmtevisie en een Energievisie 2021 – 2030 gerealiseerd.

Uitgangspunten

Barneveld ging in de samenwerking met ondernemers en bewoners uit van een netwerkbenadering. Binnen de gemeente Barneveld was een groot aantal bewoners en ondernemers al een aantal jaren actief in het realiseren van de doelen voor de energietransitie. Dat gebeurde deels buiten de gemeente om. Bijvoorbeeld de bijna 100.000 zonnepanelen die inmiddels op, voornamelijk bedrijfsdaken liggen. Er zijn inwoners die zelf hun woning energieneutraal of energieleverend hebben gemaakt en bedrijven die forse investeringen hebben gedaan in het verduurzamen van hun bedrijfsprocessen. Binnen een netwerkstrategie was het van belang om te ontdekken waar bij bewoners en ondernemers sprake was van of potentie zat voor actieve deelname aan de energietransitie. Doordat vervolgens verbinding met hen aangegaan is en ook tussen hen verbinding is gefaciliteerd, ontstond een netwerk van actieve burgers en ondernemers. De gemeente kon als ondersteuner van, en deelnemer aan, dit netwerk de energietransitie helpen versnellen: door het organiseren van bijeenkomsten, het voeden met informatie en het delen van ervaringen.

Doorlopen stappen

De gemeente Barneveld maakte in 2016 een Windvisie. In de MER Windenergie uit 2020 zijn 5 potentiële gebieden als kansrijk aangegeven voor windenergie. Er zijn 5 bijeenkomsten georganiseerd, in De Glind, Barneveld, Terschuur en Zwartebroek, waarin bewoners vragen konden stellen en hun zorgen konden uiten. Daarnaast is op advies van de commissie MER een aanvulling geschreven op de MER en is een onderzoek gedaan naar de relatie tussen de MER en vigerend beleid van Rijk, provincie en gemeente Barneveld. Daaruit bleek dat het gebied Harselaar, ten zuiden van de A1, het meest kansrijk is voor de realisatie van windenergie. In de periode januari – maart 2021 sprak de gemeente met inwoners, ondernemers, initiatiefnemers en andere betrokkenen over voorwaarden voor windenergie. Er werden meer dan 80 'windgesprekken' gevoerd. Met de opbrengst uit deze winddialoog, met de MER Windenergie en de ruimtelijke toekomstplannen maakt Barneveld in juni 2021 een ontwerpstructuurvisie

windenergie. Deze ligt vervolgens ter inzage. Inwoners kunnen binnen 6 weken een zienswijze indienen. Uiteindelijk zal de Raad een structuurvisie vaststellen.

Naast de winddialoog loopt er in Barneveld sinds 2019 een dorpenoer waarin bewoners en ondernemers aangeven wat zij belangrijk vinden en willen bijdragen aan de energietransitie. De voorstellen vanuit de dorpen werden aan de gemeenteraad gepresenteerd en vormen mede de basis voor de energievisie 2021–2030. De gemeente Barneveld hoopt dat de dorpenoer resulteert in een netwerk van betrokken partijen in de gemeente die meedenken en werken aan het realiseren van de energietransitie.

De gemeente zette ook (sociale) mediakanalen in om inwoners en ondernemers bij de energietransitie te betrekken.

Samen met betrokken burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties maakte de Gemeente Barneveld in 2019 de Zonneladder. De zonneladder is samengesteld aan de hand van adviezen van bewoners, energie-initiatieven, interne en externe experts tijdens drie zonne-ateliers. Daarnaast is gekeken naar voorbeelden uit andere gemeenten en voorbeeldladders zoals die door verschillende instanties zijn gepubliceerd. De zonneladder geeft richting aan het beleid ten aanzien van zonnepanelen en biedt een toetsingskader voor initiatieven. De werkwijze is een tender met een beoordelingssystematiek en een ambtelijke beoordelingscommissie. Bij voldoende punten kunnen indieners een aanvraag voor een omgevingsvergunning indienen. In de uitvoering is door initiatiefnemers van zonneweides met wisselend succes gezocht naar samenwerking met bewoners. Waar nodig heeft de gemeente geparticipeerd in het overleg tussen omwonenden en initiatiefnemer. Inmiddels is voor vier zonneweides een vergunning afgegeven, waarbij nauwelijks zienswijzen zijn ingediend door omwonenden. Wel heeft LTO bezwaar aangetekend tegen één initiatief.

Gemaakte keuzes en vervolg

In de MER Windenergie uit 2020 zijn 5 potentiële gebieden in theorie als kansrijk aangegeven voor windenergie. In zowel de aanvulling van het MER als in de Beleidsconfrontatie is één gebied ten zuiden van de A1 als meest geschikte gebied naar voren gekomen voor de ontwikkeling van windenergie. Dit gebied, Harselaar ten zuiden van de A1, gaat nader onderzocht worden op de mogelijkheden voor het realiseren van minimaal 12 MW windenergie.

Op basis van de Zonneladder verwacht de gemeente Barneveld dat tot 2030 de daken worden benut voor het leggen van 475.000 zonnepanelen. Op parkeerplaatsen, langs infrastructuur en op land is plek voor 175.000 panelen. Inmiddels is vergunning verleend aan 4 zonneweides met in totaal zo'n 100.000 panelen. Op de daken in Barneveld lagen begin 2020 eveneens 100.000 panelen.

Betrokken stakeholders

Stakeholders betrokken bij de winddialoog, de dorpenoer, de warmtevisie en bij het maken van de Zonneladder: gemeenteraad, inwoners, ondernemers, initiatiefnemers, plaatselijk belang organisaties, energiecoöperaties, en maatschappelijke organisaties.

Inbreng in RES 1.0

Het gebied Harselaar ten zuiden van de A1 gaat nader onderzocht worden op de mogelijkheden voor het realiseren van minimaal 12 MW windenergie, daarnaast 475.000 zonnepanelen op dak en 175.000 op land.

Ede

Opwekken duurzame energie in beleid

De visie van gemeente Ede over de energietransitie is in 2018 door de raad vastgelegd in de Routekaart Ede Energieneutraal 2050. Eind 2019 is de Wind- en zonnewijzer vastgesteld met het

kader voor opwek van duurzame wind- en zonne-energie. In januari 2021 startte gemeente Ede met het maken van de Omgevingsvisie waar de ruimtelijke opgave van de energietransitie een belangrijk thema is. Ook is de gemeente Ede in januari 2021 begonnen met het proces voor de opstelling van de Warmtetransitievisie.

Doorlopen stappen

Het beleid van de gemeente Ede is om bewoners en andere stakeholders intensief te betrekken bij visie- en beleidsvorming en voorbereiding van concrete projecten. In 2019 stelde de gemeenteraad een Edese Participatie Aanpak vast, met een stappenplan voor participatieprocessen. Onderdeel van deze aanpak is het opstellen van een omgevings- en belangenanalyse, zodat een duidelijk beeld ontstond van de betrokken stakeholders, hun rollen en hun belangen.

Bij het maken van de wind- en zonnewijzer waren diverse stakeholders betrokken, waaronder vertegenwoordigers van belangenverenigingen in het buitengebied, de 'Denktank Duurzaamheid' (de denktank bestaat uit bewoners, maatschappelijke organisaties en marktpartijen) en de 'Taskforce Duurzaamheid' vanuit de gemeenteraad van Ede.

In juni 2020 vond een brede inwonersconsultatie plaats, waarbij mening, houding en gedrag van inwoners werd gepeild rondom de energietransitie. Met deze consultatie kon de communicatie- en participatie-inzet beter worden afgestemd op verschillende groepen inwoners.

In januari 2021 startte gemeente Ede met het maken van de Omgevingsvisie. Hierbij zijn inwoners betrokken met flitspeilingen via sociale media, online bijeenkomsten eind januari en begin februari een online peiling met 30 vragen. In maart en april 2021 vonden (online) bijeenkomsten plaats voor verdere verdieping. Daarbij trok de gemeente Ede samen op met de dorpsraden.

Eind januari 2021 is ook gestart met het opstellen van de Warmtetransitievisie. Hierbij werd een participatietraject gevolgd met inwoners, ondernemers en andere stakeholders. Het raadplegen gebeurde via off- en online mogelijkheden tot meedenken en praten. De startnotitie voor dit participatieproces is vastgesteld door de gemeenteraad.

Vanuit de selectieprocedure voor grootschalige initiatieven voor wind-en zonenergie is begin dit jaar een omgevingsdialog gestart met de omgeving rondom drie zonnevelden. Bij deze dialoog wordt de daartoe omschreven procedure uit de wind- en zonnewijzer gevolgd.

Gemaakte keuzes

In de Routekaart Ede Energieneutraal is voor Ede als uitgangspunt voor 2050 gehanteerd: 14 windturbines, 911.000 zonnepanelen op dak en 318 ha zonnepanelen in het veld. De berekeningsmethodiek in de RES wijkt iets af van die in de Routekaart. Dat kan betekenen dat deze cijfers iets anders in de RES 1.0 terugkomen.

De Edese opgave voor 2022 in de Routekaart komt uit op 2 gerealiseerde windturbines, 2 windturbines in voorbereiding, 132.000 zonnepanelen op dak en 50 ha zonnepanelen in het veld.

Betrokken stakeholders

Zie onder doorlopen stappen. Vertegenwoordigers van belangenverenigingen in het buitengebied; de 'Denktank Duurzaamheid' (bewoners, maatschappelijke organisaties en marktpartijen); inwoners, dorpsraden en ondernemers.

Inbreng in RES 1.0

Uitgangspunten, kaders en richtlijnen uit de Wind- en Zonneladder zijn opgenomen in de RES 1.0.

Nijkerk

Opwekken duurzame energie in beleid

Op 28 juni 2019 stelde de Raad van de gemeente Nijkerk de Routekaart Nijkerk Energieneutraal 2050 vast. Het beleidskader Duurzame opwek Zon op Land is op 28 mei 2020 vastgesteld. Het Beleidskader Duurzame opwek Zon op land is op 28 mei 2020 door de raad van Nijkerk vastgesteld.

Doorlopen stappen

Met de Routekaart Nijkerk Energieneutraal 2050 hebben professionele stakeholders meegedacht. In april 2020 sprak Nijkerk tijdens meerdere bijeenkomsten met belangenorganisaties, inwoners en ondernemers en met onder andere natuur- en landbouworganisaties, ondernemers en zoncorporatie Zon op Nijkerk. De resultaten zijn geland in Beleidskader Duurzame opwek Zon op land. Ook is gestart met het project Duurzame verbinding A28 (o.a. realiseren duurzame opwek van zon- en windenergie). De MER-procedure hiervoor werd vanaf november 2020 ontwerpend ingezet in een participatieproces met inwoners en bedrijven. Dit participatieproces vond plaats in de vorm van (fysieke) ontwerpessies met bewoners en bedrijven. Vanwege de zeer strenge coronamaatregelen verliep het participatieproces minder snel dan gepland en liep daarom door tot in 2021.

In november 2020 konden inwoners een online enquête invullen over verduurzamen in Nijkerk. We wilden weten hoe zij daar tegenover staan. Wat ze aan hun woning bijvoorbeeld al (deels) verduurzaamd hebben. Of ze dat van plan zijn of misschien juist niet. En hoe de gemeente volgens hen hierin kan ondersteunen.

In het kader van de RES en duurzame opwek in het algemeen vonden er eind 2019 en begin 2020 een aantal algemene inwonersbijeenkomsten plaats. Doel was om inwoners te informeren en mee te laten praten/denken over het duurzaam opwekken van energie. In hetzelfde tijdvak was er een expertmeeting, met partijen als IVN, SNMF, Zon op Nijkerk en Stadsgezicht Nijkerk, om mee te denken over vier onderwerpen: zon op dak, zon op restgronden, participatie en zonnevelden.

Gemaakte keuzes

In het Beleidskader Duurzame opwek Zon op Land is bepaald hoe en waar, in afwijking van het bestemmingsplan Buitengebied 2017, zonnevelden zijn toegestaan. Het project Duurzame verbinding A28 omvatte onder meer: maximaal 40 ha (netto) zonnevelden westelijk langs A28 ten zuiden van Bunschoterweg en zo dicht mogelijk langs de A28, haalbaarheidsonderzoek voor 2 windmolens; realiseren van zoveel mogelijk zon op dak op bedrijventerreinen langs A28 en zoveel mogelijk duurzame opwek op reststroken. Daarnaast is haalbaarheidsonderzoek gedaan naar zonnevelden voor het voormalige zwembadterrein Luxool en naar het met zonnepanelen overkappen van het P&R terrein in Nijkerk en Hoevelaken.

Betrokken stakeholders

Professionele stakeholders hebben 17 april 2019 meegedacht over Nijkerkse projecten in de energietransitie. Inwoners, ondernemers, belangenorganisaties hebben in april 2020 meegesproken over het verder vormgeven van het duurzaamheidsbeleid. In november 2020 konden inwoners een online enquête invullen over verduurzamen in Nijkerk. In het kader van de RES en duurzame opwek in het algemeen vonden er eind 2019 en begin 2020 een aantal algemene inwonersbijeenkomsten plaats. In de diverse trajecten van Nijkerk zijn de volgende stakeholders betrokken:

- Bewoners/omwonenden zonnevelden en windturbines;
- Bedrijven op de bedrijfsterreinen Nijkerk;
- Inwoners en bedrijven in de gemeente Nijkerk in het algemeen;
- Alle relevante (semi) overheden zoals: provincie Gelderland, Utrecht, gemeente Amersfoort, Barneveld-Bunschoten, Putten, RWS, waterschap en Alliander;
- Alle relevante adviseurs zoals Commissie Ruimtelijke Kwaliteit, commissie m.e.r.;

- Alle relevante stakeholders zoals energie coöperatie, bewonersorganisaties (ook in Amersfoort), bedrijvenorganisaties, financiële instellingen, natuur- en milieuorganisaties.

Inbreng in RES 1.0

Uitgangspunten, kaders en richtlijnen uit het Beleidskader Duurzame opwek Zon op Land zijn opgenomen in de RES 1.0. Ook de projecten langs de A28 zijn opgenomen.

Renswoude

Opwekken duurzame energie in beleid

Het actieplan Duurzaamheid van de gemeente Renswoude geeft concreet invulling aan de duurzaamheidsambities. De raad schreef in 2019 een position paper over de invloed van windmolens en zonnevelden op het agrarisch gebied. In deze position paper spreekt de raad ook een voorkeur uit voor windenergie. Vanaf april 2020 is er een afwegingskader participatie bij grootschalige energieprojecten.

Doorlopen stappen

Om te starten met lokale energie-opwek deed Renswoude in 2019 een oproep onder ondernemers om zelf met initiatiefvoorstellen te komen. Hieruit is één initiatief naar voren gekomen: Innowind. Op donderdag 14 maart 2019 organiseerde de gemeente Renswoude, met steun van de provincie Utrecht, een Energy Game voor raadsleden, bedrijven en inwoners uit Renswoude. Ook organiseerde de gemeente een VIP bustour en informatieavonden en maakte voor scholieren het duurzaamheidspel 'Doezaam'.

Het afwegingskader participatie (2020) beschrijft in drie thema's wat de gemeente Renswoude verwacht van initiatiefnemers bij grootschalige duurzame energieprojecten. Deze thema's zijn: financiële participatie, lokaal eigenaarschap en de procesafspraken.

Renswoude liet in december 2020 en januari 2021 lokale vragen meelopen in de regionaal georganiseerde regionale raadpleging onder inwoners.

In 2021 maakt Renswoude een participatieplan in samenspraak met belanghebbenden.

Gemaakte keuzes

In het position-paper uit 2019 sprak de raad van Renswoude een voorkeur uit voor windenergie, boven grote zonnevelden. Behalve het zoekgebied uit de RES heeft Renswoude nog nergens een zoekgebied beschreven of er over besloten.

Op dit moment is er in Renswoude een particulier initiatief, dat de kansen voor windenergie in de gemeente Renswoude onderzoekt. Dat gebeurt nu eerst in het gebied in het zuiden van Renswoude. Het vastgesteld beleid van Renswoude geldt hierbij als uitgangspunt. Dat betekent onder andere dat het voorlopige zoekgebied verkend wordt in samenspraak met gemeenten en inwoners in dit gebied. De uiteindelijke plek en hoeveelheid op te wekken energie wordt in samenspraak met de omgeving verkend en door de gemeenteraad besloten. Renswoude is bereid om naar vermogen bij te dragen, daarom is als voorlopig uitgangspunt in de RES uitgegaan van 2 windturbines in Renswoude.

Betrokken stakeholders

Gemeente Renswoude heeft betrokken: ondernemers, inwoners, raadsleden, scholieren bij het maken van hun plannen voor realisatie van plannen om grootschalig duurzame energie op te wekken.

Inbreng in RES 1.0

Informatie uit het actieplan, de position paper en het afwegingskader is meegenomen in de RES1.0.

Rhenen

Opwekken duurzame energie in beleid

In het bestuursprogramma 2018-2022 is voor de gemeente Rhenen de ambitie opgenomen om in 2040 energieneutraal te zijn. De stappen die op korte en langere termijn moeten worden gezet om daadwerkelijk energieneutraal te worden, zijn beschreven in de Routekaart Energietransitie. Deze Routekaart is in februari 2020 door de gemeenteraad vastgesteld. Uit de Routekaart blijkt dat er vormen van grootschalige opwek van duurzame energie nodig zijn, naast het maximaal benutten van de daken voor het opwekken van zonne-energie. Om zonnenvelden onder voorwaarden mogelijk te maken, is er een beleidskader geschreven. Dit kader is in maart 2021 door de gemeenteraad vastgesteld.

Doorlopen stappen

In de Routekaart Energietransitie van de gemeente Rhenen, vastgesteld door de gemeenteraad in februari 2020, is vastgelegd welke keuzes gemaakt moeten worden in de energietransitie. Maar ook dat deze keuzes samen gemaakt worden met burgers en bedrijven. Door het samen te doen verwacht de gemeente dat zo veel mogelijk inwoners mee willen doen. Rhenen organiseerde in juni 2019 een informatieavond voor ondernemers over zon op bedrijfsdaken. In januari 2020 konden inwoners van Rhenen meedenken over duurzaamheid via het inwonerspanel 'Rhenen Spreekt'. Begin maart waren er drie informatieavonden over de Regionale Energiestrategie in Rhenen en de dorpen Elst en Achterberg. De resultaten van de enquête en de ervaringen van de informatiebijeenkomsten zijn meegenomen bij het opstellen van het Beleidskader Zonnepanelen op land. Dit beleidskader is in maart 2021 door de gemeenteraad vastgesteld.

Ook al staat dit beleidskader zonnepanelen op land onder voorwaarden toe, de focus in Rhenen blijft het maximaal benutten van de grote bedrijfsdaken voor het opwekken van zonne-energie. In 2021 gaat de gemeente Rhenen in gesprek met inwoners en bedrijven over de mogelijkheden voor zon en windenergie op verschillende locaties.

Gemaakte keuzes

In de Routekaart Energietransitie zijn scenario's geschetst voor het halen van de ambitie om in 2040 energieneutraal te zijn. Een scenario voor 2030 is bijvoorbeeld 73.040 zonnepanelen op dak en 7 ha zonnenveld. Voor 2040 is 25.3000 zonnepanelen op dak, 61 ha zonnenveld en 1 windmolen een mogelijk scenario. Daarbij is aangegeven dat nieuwe inzichten en de bijdrage van Rhenen in de Regio Foodvalley verwerkt moeten worden in een geactualiseerde versie van de Routekaart Energietransitie.

In de Routekaart is opgenomen dat keuzes over de energietransitie samen gemaakt worden met burgers en bedrijven. En dat een communicatieplan wordt opgesteld om de energietransitie blijvend onder de aandacht te brengen en mensen mee te laten denken over de beste oplossingen.

Betrokken stakeholders

Belangrijke stakeholders waren onder meer: bewoners, werkgroep Duurzaam Rhenen, bedrijven, energiecoöperatie ValleiEnergie, woningbouwcorporatie Rhenam, marktpartijen, Energieloket Rhenen, gebiedscoöperatie O-gen, netwerkbedrijf Stedin, Waterschappen, werkgroep Energiek Rhenen, ondernemersverenigingen, Agrarische Natuurvereniging het Binnenveld.

Inbreng in RES 1.0

Uitgangspunten, kaders en richtlijnen uit de Routekaart Energietransitie en het Beleidskader Zonnepanelen op land is meegenomen in de RES1.0.

Scherpenzeel

Opwekken duurzame energie in beleid

In Scherpenzeel is het beleid over duurzame energie opgenomen in de Energievisie. Die is in februari 2021 vastgesteld door de raad, als uitwerking van het onderdeel Energie uit de Kadernotitie Duurzaamheid uit 2020. Scherpenzeel zet in op energiebesparing en duurzame opwek

van energie om de doelstellingen van de Energievisie (55% CO₂-reductie in 2030 en energieneutraal in 2050) te behalen. Het in de nota van uitgangspunten voor de Omgevingsvisie (vastgesteld in december 2019) opgenomen zoekgebied Scherpenzeel-Noord (buitengebied), is opgenomen in de Energievisie en de Concept-RES.

Doorlopen stappen

Om tot een Energievisie te komen, is een energiedebat gevoerd en zijn enquêtes uitgezet, inloop- en informatieavonden, (online) bewonersavonden en webinars georganiseerd. Tijdens werkateliers voor de RES, waar ook Scherpenzeelers aanwezig waren, werd ook input opgehaald voor de Energievisie Scherpenzeel.

Bij de behandeling van de Energievisie hebben inwoners ingesproken en tijdens een extra bijeenkomst konden insprekers aanvullende vragen stellen. De informatie uit de enquêtes, de (digitale) bewonersavonden en inspraakmomenten is gebruikt bij het opstellen van de Energievisie en wordt meegenomen in het vervolgproces dat plaatsvindt vanaf voorjaar 2021. Voor de Omgevingsvisie, waar de Energievisie in wordt opgenomen, zijn ook diverse participatiemomenten georganiseerd, zoals (online) meedenksessies. Het onderwerp 'Duurzame energie opwekken en gebruiken' is één van de thema's waarover gesproken is. Formele inspraak volgt nog. Andere onderdelen van het beleid zijn een zonneladder en lokaal eigenaarschap. Deze worden samen met de samenleving verder ingevuld.

Gemaakte keuzes

Vanuit de Energievisie is ingezet op energiebesparing enerzijds: 1,5% energiebesparing per jaar, zodat in 2030 15% energiebesparing is bereikt; opwek van duurzame energie anderzijds: zonnepanelen op daken en parkeerterreinen, 20 ha aan zonneveld-projecten en het realiseren van windturbines met een totaal vermogen van 6-10 MW. Daarbij zal een onderzoek worden gedaan in het complete gebied om op voorhand de meest ongeschikte locaties uit te sluiten. Ook zal een afwegingskader opgesteld worden voor zon op land. De gemeente pleit voor kleinschalige zonneoplossingen, die niet op voorhand worden afgewezen door netbeheerders. Bovendien pleitte de gemeente, ook in RES-verband, voor het zoeken naar en vergroten van mogelijkheden voor kleinschalige collectieve oplossingen, die belemmerd werden door het systeem van aanvragen SDE-subsidie en aanvraag voor netverzwaring en de tijdsduur die dit vraagt.

Betrokken stakeholders

Inwoners, ondernemers, eigenaren van het landgoed en agrarische bedrijven, maatschappelijke organisaties uit Scherpenzeel, bewoners uit Barneveld, Woudenberg en Leusden, belangenvereniging De Glind, Belangengroep Tegenwind Buitengebied Barneveld-West, Belangengroep Tegenwind Noordelijk Buitengebied Scherpenzeel.

Inbreng in RES 1.0

Uitgangspunten, kaders en richtlijnen uit de Energievisie zijn meegenomen in de RES 1.0. Vanuit de Energievisie wordt ingezet op: zonnepanelen op daken en parkeerterreinen, 20 ha aan zonneveld-projecten en het realiseren van windturbines met een totaal vermogen van 6-10 MW.

Veenendaal

Opwekken duurzame energie in beleid

De visie over het duurzaam opwekken van energie is vastgelegd in de Omgevingsvisie Veenendaal 2030 d.d.17 december 2020. Daarnaast werkt Veenendaal sinds 2017 programmatisch aan de energietransitie aan de hand van het programmaplan Energieneutraal Veenendaal. Tot 2022 is de focus gericht op het krijgen van grip op de opgave, bewustwording en het starten van projecten die een bijdrage leveren aan de ambitie. Op dit moment werkt Veenendaal aan een plan voor de volgende programmaperiode.

Doorlopen stappen

De Omgevingsvisie heeft zijn eigen uitgebreide participatietraject gehad met ook een formele zienswijze procedure. Doordat besluitvorming rondom de Concept-RES gelijkliep met besluitvorming rondom de Ontwerp-Omgevingsvisie, hebben veel aspecten uit de concept-RES een vertaling gekregen in de Omgevingsvisie.

Voor het RES-proces is participatie op diverse manieren ingezet. In 2019 gaf Veenendaal jongeren een stem in het gesprek over klimaat en energie door middel van het Watt Nou project.

Tijdens de week van de duurzaamheid organiseerde de gemeente een informatiemarkt met informatie en uitleg over de regionale energiestrategie. De website <https://www.duurzaamveenendaal.nl> werd regelmatig geüpdatet met informatie over de Regionale Energie Strategie, de Transitievisie Warmte en hoe je als inwoner, bedrijf en maatschappelijke instelling een bijdrage kunt leveren door je woning te verduurzamen. Ook verschijnen maandelijks voorbeeldverhalen van ambassadeurs.

In maart 2020 zijn er vragen voorgelegd aan het inwonerspanel over de duurzame opwek van energie en zoekgebieden. Halverwege 2020 is een participatieplan voor de RES gemaakt. In de tweede helft van 2020 is in het oostelijk deel van Veenendaal met inwoners gecommuniceerd over de voorgenomen Windmolen Plantion. Hiertoe is ook regelmatig overleg met gemeente Ede en de initiatiefnemers geweest. In de tweede helft van 2020 is in het westelijk deel van Veenendaal met inwoners gecommuniceerd over de voorgenomen windmolen in Renswoude. Hiertoe is overlegd met gemeente Renswoude.

In oktober 2020 verscheen de Duurzaamheidskrant in een oplage van 27.500 stuks. Deze is huis-aan-huis bezorgd. In december 2020 en januari 2021 riep gemeente Veenendaal haar inwoners op mee te doen met de online vragenlijst over de RES Foodvalley. De website, sociale media, woningcorporaties, huis-aan-huis brieven (selectie inwoners), gemeentepagina, diverse nieuwsbrieven en LinkedIn zijn hiervoor ingezet.

Gemaakte keuzes

Veenendaal heeft ingezet op energiebesparing en opwek in stedelijk gebied, zoals op of aan gebouwen of boven parkeerterreinen. Veenendaal is compact en dichtbebouwd met weinig buitengebied. Er is geen ruimte voor grote windmolens of grote biomassa centrales.

Veenendaal zag initiatieven voor het grootschalig opwekken van duurzame energie (zon en wind) vooral langs infrastructuur en op bedrijventerreinen, met zo min mogelijk beperkingen voor toekomstige gebiedsontwikkelingen. Het streven is dat omwonenden en lokale bedrijven voor 50% kunnen deelnemen in de productie door middel van bijvoorbeeld aandelen.

Betrokken stakeholders

In Veenendaal zijn bewoners, de Bedrijvingskring Ondernemend Veenendaal, maatschappelijke instellingen en verenigingen betrokken. Energieambassadeurs en een energiemanager zorgen voor de verbinding tussen gemeente en inwoners en bedrijven.

Inbreng in RES 1.0

Uitgangspunten, kaders en richtlijnen uit de Omgevingsvisie zijn opgenomen in de RES 1.0.

Wageningen

Opwekken duurzame energie in beleid

In Wageningen is beleid over duurzame energie opgenomen in de integrale Visie Buitengebied. De visie is op 13 juli 2020 vastgesteld. In deze Visie worden alle toekomstige gebiedsopgaves voor het buitengebied opgenomen en afgewogen (waaronder duurzame elektriciteitsopwekking). Op www.toekomstwageningen.nl is de Visie Buitengebied terug te vinden. Vanaf 2018 worden zonnevelden gerealiseerd en vanaf 2019 worden zoeklocaties voor de opwek van windenergie onderzocht. De opwek van zonne- en windenergie maken nu deel uit van de Visie Buitengebied.

Doorlopen stappen

De gemeente Wageningen heeft in 2012 de *Routekaart Wageningen Klimaatneutraal 2030* vastgesteld. Elke vier jaar wordt hiervoor een uitvoeringsplan opgesteld waarin projecten zijn opgenomen om deze doelstelling te behalen. Het klimaatplan 2017-2021 werd gezamenlijk met klimaatpartners uit de stad opgesteld. Momenteel hebben 52 klimaatpartners het [klimaatplan](#) ondertekend. Om de doelstelling Wageningen Klimaatneutraal 2030 te halen, is het noodzakelijk om naast energiebesparing in te zetten op het opwekken van duurzame elektriciteit.

In 2017 organiseerde Wageningen een startbijeenkomst met ondernemers, bewoners, vertegenwoordigers van instellingen, maatschappelijke organisaties en van woningcorporaties. Daarna volgden in februari 2017 een aantal werksessies. In de periode eind 2019 tot medio 2020 is gemeente Wageningen een intensief participatietraject aangegaan om een integrale Visie op het Buitengebied op te stellen. Wageningen organiseerde hiervoor online raadplegingen, participatieavonden, gebiedsconferenties met workshops.

Daarnaast zet Wageningen de website wageningenduurzaam.nl in, maar ook haar sociale mediakanalen, gemeentepagina, wijkverenigingen en Stem van Wageningen (het online participatie-platform van de gemeente Wageningen).

Voor windmolens was brede participatie nog niet aan de orde. Eerst vindt vervolgonderzoek plaats naar voorkeurslocaties die voortkwamen uit de Visie Buitengebied. Participatievorm en te betrekken belanghebbenden waren nog niet bepaald.

Voor zonneparken gold dat de initiatiefnemer van een zonnepark trekker was van de participatie. De gemeente faciliteerde. Participatie startte vroeg in het plantraject in de vorm van omgevingstafels.

Gemaakte keuzes

In de Visie is de ambitie afgesproken om 250 TJ aan grootschalige duurzame opwek te realiseren in 2030. Daarbij is uitgegaan van 50% energiebesparing (t.o.v. 2008) en het plaatsen van zonnepanelen op alle geschikte daken. De doelstelling kan worden bereikt door de realisatie van ca. 80 hectare netto zonnepark. Om de realisatie van de zonneparken in goede banen te leiden zijn uitgebreide criteria en randvoorwaarden opgesteld met betrekking tot landschappelijke inpassing (waaronder een afdracht in een landschapsfonds), biodiversiteit, (financiële) participatie, en toegankelijkheid. Ook zal nog onderzocht worden of het plaatsen van enkele windmolens mogelijk is. Het streven is twee windmolens van 3 MW of 1 windmolen van 5,6 MW in de periode tot 2030. De opbrengst van deze windmolens zou de opgave voor zonneparken in mindering brengen (ca. 10 ha/windmolen). Als er meer dan 2 molens te realiseren zijn dan komt dat bovenop de ambitie. Tijdens het participatieproces zijn oorspronkelijke keuzes in de visie aangepast. Zo is extra ingezet op zon op dak en zwaarder ingezet op zonnenvelden dan op windmolens. Er is meer tijd genomen voor de uitwerking van de visie, om de geluiden van de betrokkenen mee te nemen.

Betrokken stakeholders

In Wageningen zijn bewoners, ondernemers, vertegenwoordigers van instellingen, maatschappelijke organisaties en van woningcorporaties betrokken bij besluiten omtrent duurzame energie.

Inbreng in RES 1.0

De kaders die zijn gesteld in de Visie Buitengebied zijn opgenomen in de RES 1.0. Vanuit de Visie Buitengebied wordt ingezet op 60 ha zonneparken, 2 windmolens, en het zoveel mogelijk benutten van geschikte daken voor zonne-energie. Drie onderzoeklocaties voor windenergie zullen verder worden verkend: Nude/Binnenveld-zuid (in samenwerking met gemeente Rhenen), Bennekomse veld/campus noordzijde, en de binnenhaven.